

ISSN: 2587-2532 | e-ISSN: 2587-1862

<http://filistin.org>

FAD- Filistin Araştırmaları Dergisi Sayı: 8 (Kış 2020)

BPS- Bulletin of Palestine Studies Issue: 8 (Winter 2020)

Başlık/ Title: İsrail-Filistin Meselesi ve Filistin Güvenlik Güçleri / Israel-Palestine Problem and Palestinian Security Forces

Yazar/ Author

Adem Çakır

ORCID ID

0000-0002-8099-8880

Bu makaleye atf için: Adem Çakır, İsrail-Filistin Meselesi ve Filistin Güvenlik Güçleri, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, no.8 (2020): 20-49.

To cite this article: Adem Çakır, Israel-Palestine Problem and Palestinian Security Forces, *Filistin Araştırmaları Dergisi*, no.8 (2019): 20-49.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 27.10.2020

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 29.12.2020

Yayın Tarihi / Date Published: 29.10.2020

FAD- Filistin Araştırmaları Dergisi

BPS- Bulletin of Palestine Studies

Tarandığı Uluslararası İndexler/ Abstracting & Indexing

INDEX COPERNICUS

SCIENTIFIC INDEXING

CEEOL

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

DRJI

İSAM

Asos İndeks

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Adem ÇAKIR*

İsrail-Filistin Meselesi ve Filistin Güvenlik Gçleri

zet: Körfez Savaşı sonrası oluşan uluslararası ortamdan istifade ederek Orta Doğu'daki sorunu özlemek isteyen ABD, Rusya ve bazı Arap lkeleri, FKnn içinde bulunduğu durumun da katkısıyla Madrid Konferansı'nda tarafların bir araya gelmesini sağladılar. Madrid Konferansı'nda her ne kadar beklenen sonuç elde edilememiş olsa da uzun yıllardır aynı masa etrafında bir araya gelemeyen tarafları buluşturması açısından önemliydi. Ardından gelen Oslo I ve özellikle Oslo II antlaşması Mayıs 2020'ye kadar gelen süreci şekillendiren temel antlaşma olma özelliğine sahiptir. Orta Doğu barış sürecinde henüz daimi statü için bir antlaşmaya varılamamıştır. Bu kapsamda bu çalışmada Eylül 1993-Mayıs 2020 arasındaki gelişmeler değerlendirilmiştir. Araştırma döneminde, Gazze'nin özel durumu hariç, Batı şeria'da kademeli olarak siyasi, ekonomik ve güvenlik işlerinin yürütülmesine olanak sağlayan bir yapının sağlandığı grlmştir. Çalışmada, araştırma döneminde Batı şeria'da güvenlik ve kamu düzenin sağlanmasında Filistin Güvenlik Gçleri (FGG)'nin etkin olduğu varsayımı ileri sürülmektedir. Çalışmanın temel araştırma sorusu, "Filistin'de güvenlik ve kamu düzenin sağlanmasında FGG'nin yeri nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Bu temel soru "FGG'nin tarihsel gelişimi, organizasyon yapısı ile çalışma biçim ve usulleri nasıldır?", "İsrail Savunma Kuvvetleri (İSK) ile güvenlik iş birliği FGG'nin etkinliğini nasıl etkilemektedir?", "Yabancı devlet desteğinin FGG'nin gelişimindeki rolü nedir?" sorularının cevaplanması suretiyle verilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde FGG'nin tarihsel gelişimi açıklanmakta, ikinci blmde FGG'nin kuvvet yapısı ve işlevleri incelenmekte, üçüncü blmde FGG'nin İsrail güvenlik gçleri ile güvenlik iş birliğinin FGG'ye etkisi tartışılmakta, dördüncü blmde FGG'nin aldığı yabancı devlet desteği incelenmektedir. Sonuç bölümünde çalışmada elde edilen bulgular özetlenmiştir. Çalışmada, FGG'nin kamu düzeni ve otoritesinin sağlanmasına yönelik olarak işlevsel ve disiplinli bir yapıya ulaştığı gösterilmiştir. Ancak, İsrail'in hukuksuz uygulamaları karşısında halktan gelen tepkilerin ve son dönemdeki gelişmelerin mevcut yönelimi farklı bir istikamete çevirme riski taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Doğu Barış Süreci, Oslo I-II Antlaşmaları, İsrail-Filistin Meselesi, Filistin Güvenlik Gçleri, Filistin Güvenlik Gçleri'nin Kuvvet Yapısı.

Israel-Palestine Problem and Palestinian Security Forces

Abstract: Taking advantage of international environment in the aftermath of Gulf War, USA, Russia and some other Arap countries who wants to put an end to the problem in the Middle East, brought together the parties at Madrid Conference. Even if it did not bring out the expected results, Madrid Conference was important in the sense that it gathered parties around the same table who had not come together for a long time. Ensuing Oslo agreements shaped process which lasted up until now. In the Middle East peace process parties has not yet agreed on permanent status. Nonetheless, a status quo in the framework of Oslo II has been sustained in the region between September 1993-May 2020. Essence of a final solution in the framework of Oslo process predicates on building Palestine state institutions which will pave the way for a state structure which can live side by side with state of Israel. In the study, it has been argued that Palestinian Security Forces (PASF) has been effective in providing public order and stability during period which this research covers. Basically, the study has tried to answer question of "What is the place of PASF in creation of security and public order in Palestine?" In the first chapter, the study explains historical development of PASF; in the second chapter the

* Dr., Kamu Grevlisi,ademcakir2011@gmail.com, ORCID NO: 0000-0002-8099-8880.

structure and functions of PASF has been analyzed; the third chapter discusses the security cooperation between Israel and Palestine; in the fourth chapter the study elaborates foreign aid. The study has reached the conclusion that PASF has attained a structure of operational and disciplined capacity in order to create public order and authority on the way to political solution. Nonetheless, public outrage caused by unlawful Israeli acts and recent developments bears risk of diverting current orientation towards different direction.

Keywords: Middle East Peace Process, Oslo I-II Agreements, Israel-Palestine Problem, Palestinian Security Forces, Force Structure of Palestinian Security Forces.

Giriş

19'uncu yüzyılın sonunda, kendilerine bir yurt arayan Yahudi siyasi hareketi içerisinde, Yahudi devletinin Filistin'de kurulması gerektiğini savunan Siyonizm ağırlık kazanmaya başlamıştı. 1897 yılında İsviçre'nin Basel kentinde toplanan ilk Siyonist Kongre'de alınan kararların ardından Filistin'e Yahudi göçü artmış, 1917'de İngiltere'nin Balfour Bildirgesi'yle Filistin'de kurulacak bir Yahudi devletini destekleyeceğini açıklamasıyla Yahudilerin Filistin'de devletleşme süreci hızlanmıştır. 14 Mayıs 1948'de İngiliz manda yönetimin bölgeyi terk etmesiyle birlikte İsrail Devleti'nin ilan edilmesiyle Yahudilerin Filistin'de devletleşme süreci tamamlanmıştır. Yeni kurulan İsrail Devleti'ni kabul etmeyen Filistin halkı ile çevredeki Arap ülkelerinin İsrail'e karşı başlattığı 1948 savaşı herhangi bir sonuç vermemiştir. Bu savaş sonunda Ürdün Batı Şeria, Mısır da Gazze Şeridi'ni işgal etmiş; İsrail ise 1967'de bu toprakları da ele geçirmiştir.¹ Bu süreçte Filistin sorunu, Siyonist hareket başlangıcından günümüze, bölgede yaşayan Filistinlilerin siyasi ve sosyal hakları ile statülerinin belirlenmesi sorunu olarak ortaya çıkmıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Sovyetler Birliğinin Orta Doğu'daki etkinliğinin azalmasına karşılık ABD'nin bölgedeki ağırlığı artmıştır. Bu durum, ABD'nin Ortadoğu'daki çıkarları açısından önemli olan İsrail'in güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak Arap-İsrail sorununun çözümü için uygun bir stratejik ortam yaratmıştır.

1990 yılında Saddam Hüseyin liderliğindeki Irak'ın Kuveyt'i işgali ile başlayan Körfez Savaşı'nda diğer Arap ülkelerinin aksine Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) lideri Yasser Arafat, Irak'ın yanında yer almıştı. Yasser Arafat bunun bedelini bölgede diplomatik olarak dışlanmak ve Suudi

¹Siyonizm'in gelişimi hakkında bkz. Mim Kemal Öke, *Siyonizm ve Filistin Sorunu* (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2011); Filistin'e Yahudi göçleri ve Balfour Deklarasyonu sonrasında gelişen olaylar için bkz. Can Deveci. "Herbert Samuel döneminde Filistin'e Yahudi Göçleri (1920-1925)". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (2017):1-18; Arap İsrail savaşları ve sonuçları hakkında bkz. Berna Süer ve Ayşe Ömür Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı* (Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş., 2006), 35-55.

Arabistan'dan gelen maddi desteğin kesilmesi ile ödemiştir.² FKÖ, 1987'de başlayan I'inci İntifada'nın da etkisini yitirmesiyle siyasal ve ekonomik olarak bir kriz eşiğine gelmişti.³ Körfez Savaşı sonrası oluşan uluslararası ortamdaki istifade ederek Orta Doğu'daki sorunu çözmek isteyen ABD, Rusya ve bazı Arap ölkeleri, FKÖ'nün içinde bulunduğu durumun da katkısıyla Madrid Konferansı'nda tarafların bir araya gelmesini sağladılar.

Madrid Konferansı'nda her ne kadar beklenen sonuç elde edilememiş olsa da uzun yıllardır aynı masa etrafında bir araya gelemeyen tarafları buluşturması açasından önemliydi. Nitekim, İsrail ve FKÖ'nün Norveç'in girişimleri ile yürüttüğü gizli görüşmeler 13 Eylül 1993 tarihinde Oslo I olarak ta bilinen Prensipler Bildirgesi'nin imzalanması ile sonuçlanmıştır. Prensipler Bildirgesi'nde uzlaşılan esasların hayata geçirilmesi 9 ay sonra imzalanan Kahire Antlaşması ile olmuştu. Buna göre; İsrail'in üç hafta içerisinde Gazze ve Eriha'dan çekilmesi, dış güvenlik ve dış ilişkileri hariç sivil işlerde yetkili olacak Filistin Otoritesi (FO)'nin oluşturulması ve Filistin Polis Gücü'nün kurulması öngörölüyordu.⁴ Böylece, Prensipler Bildirgesi'nde daimi statüye geçiş için belirtilen beş yıllık süreç de başlamış oluyordu. Oslo II olarak bilinen "Batı şeria ve Gazze Üzerine İsrail-Filistin Geçiici Antlaşması" ise 28 Eylül 1995 yılında imzalanmıştır. FO'nun Filistin Konseyi olarak adlandırıldığı antlaşmada İsrail'in çoğunluğunu Filistinlilerin oluşturulduğu bölgelerden çekilerek Batı şeria'nın üç bölgeye ayrılması öngöröldü. Buna göre, A bölgesinin de askeri ve sivil otorite Filistinlilerin sorumluluğunda; B bölgesinde sivil otorite Filistinlilerde, güvenlik genel olarak İsrail'de olmak üzere kısmen Filistinlilerde; C bölgesi ise yerleşim yerleri ve askeri tesisleri de içerecek şekilde İsrail'in kontrolünde olacaktı.⁵ Böylece FO Batı şeria'nın yaklaşık % 17'sinde tam kontrol sağlarken geri kalan bölümde İsrail'in hâkimiyeti devam ediyordu.⁶

Genel olarak Oslo süreci, özel olarak ise Oslo II antlaşması Mayıs 2020'ye kadar gelen süreci şekillendiren temel antlaşma olma özelliğine sahiptir. Bir görüşe göre bu süreç her iki tarafın kendi iddialarından büyük bir taviz vermeleri ile gerçekleşmiştir. Buna göre; İsraililer hayali bir barış karşılığında belirli bir toprak parçasından vazgeçmişler, Filistinliler ise uygulanabilirliği şüpheli bir geri çekilme karşılığında direnme hakkından

² Süer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 87.

³ Süer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 87.

⁴ *Kahire Antlaşması*, 4 Mayıs 1994.

⁵ *Oslo II Antlaşması*, 28 Eylül 1995.

⁶ A bölgesi Batı şeria'nın %17'sini, B bölgesi %24'ünü, C bölgesi ise %59'unu oluşturuyordu ["Squaring The Circle: Palestinian Security Reform Under Occupation", *International Crisis Group Middle East Report No 98* (Amman/Brussels, 07 September 2010), 1 (1 numaralı dipnot)].

vazgeçmişlerdir.⁷ Bu bakış açısı bile yürünmeğe başlanan yolun düz bir yol olmayacağını gösteriyordu. Nitekim, 28 Eylül 2000 tarihinde zamanın Likud partisi lideri Ariel Şaron'un bir grup askerle Kudüs'teki Harem-i Şerif'e girmesi El-Aksa intifadası olarak da bilinen İkinci İntifada'nın başlamasına neden oldu. Sonraki süreçte barış sürecini tekrar canlandırmak yönündeki çabalar olsa da gerek İsrail'in Hamas hükümeti ve Batı Şeria yönetimi ile yaşadığı çatışmalar, gerek Hamas ve Batı Şeria yönetimleri arasındaki gerginlikler, gerekse Orta Doğu'daki çatışma ortamından kaynaklanan nedenlerle kalıcı bir barış için ilerleme sağlanamamıştır. 2020 yılının ilk yarısında yaşanan gelişmeler de bu yöndeki beklentilerin yakın bir gelecekte gerçekleşmeyeceğine işaret etmiştir. Zira, ABD yönetiminin 28 Ocak 2020'de "yüzyılın barış planı"⁸ adı altında açıkladığı belge çerçevesinde İsrail, Batı Şeria'daki bazı yerleşim yerleriyle birlikte Ürdün Vadisi'ni ilhak planını hayata geçireceği yönünde açıklamalarda bulunmuştur.⁹ Bu gelişmeler karşısında ise Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas 20 Mayıs 2020'de İsrail'le tüm güvenlik iş birliği antlaşmalarının geçerliliğini kaybettiğini açıklamıştır.¹⁰

Yerli yazında Filistin meselesi ile ilgili çalışmaların çokluğuna karşılık özel olarak FGG'yi konu olan yeterli sayıda çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu kapsamda çalışmayla bu alandaki eksikliğe katkıda bulunulmak amaçlanmıştır. Konuyla ilgi olarak çalışmada istifade edilen kaynaklardan Neri Zilber ve Ghaith Al-Omari'nin *State With No Army, Army With No State: Evolution of the Palestinian Authority Security Forces 1994–2018* isimli kitabı FGG'nin 1994-2018 yılları arasındaki gelişme sürecini, İsrail ile güvenlik iş birliği boyutuyla birlikte açıklamaktadır. Alaa Tartir, *The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces 1993–2013*, isimli makalesinde FGG'nin 1993-2013 yılları arasındaki reform sürecini incelemektedir. Gal Luft'un *The Palestinian Security Services: Between Police and Army* isimli makalesi FGG'nin organizasyonel yapısına odaklanmakta, FGG unsurlarının fonksiyonları analiz edilmektedir. Jim Zanotti tarafından ABD Kongresi için hazırlanan

⁷ "A Time to Lead: The International Community and The Israeli-Palestinian Conflict", *International Crisis Group Middle East Report No 1* (Amman/Brussels, 10 April 2002), i.

⁸ "Peace to Prosperity", 28 Ocak 2020, <https://www.whitehouse.gov/peacetoprosperity/>, erişim: 01.06.2020.

⁹ Toi Staff, "As Peace Plan Rolls Out, Netanyahu Says He Will Annex Jordan Valley, Settlements", 28 Ocak 2020, <https://www.timesofisrael.com/as-peace-plan-rolls-out-netanyahu-says-he-will-annex-jordan-valley-settlements/>, erişim: 01.06.2020.

¹⁰ David M. Halbfinger vd, "Abbas, Cornered by Israeli Annexation, Opts for 'Judgment Day' Scenario", 20 Mayıs 2020, <https://www.nytimes.com/2020/05/20/world/middleeast/abbas-israel-security-annex.html>, erişim: 31.05.2020.

U.S. Security Assistance to the Palestinian Authority isimli raporda 1990'lı yılların ortalarından 2010'yılına kadar olan dönemde ABD'nin Filistin'e sağladığı yardımlar ve FGG'nin kaydettiğı ilerlemeler tartışılmaktadır.

Son dönemdeki gelişmelere kadar sahadaki fiili durum Oslo'yla başlayan ve devamında bazı devletlerin girişimiyle gerçekleşen çeşitli zirve ve antlaşmalarla şekillenmiştir. Bu kapsamda bu çalışmada Eylül 1993-Mayıs 2020 arasındaki gelişmeler değerlendirilmiştir. Araştırma döneminde, Gazze'nin özel durumu hariç, Batı Şeria'da kademeli olarak siyasi, ekonomik ve güvenlik işlerinin yürütülmesine olanak sağlayan bir yapının sağlandığı görülmüştür. Çalışmada, araştırma döneminde Batı Şeria'da güvenlik ve kamu düzenin sağlanması Filistin Güvenlik Güçleri (FGG)'nin etkin olduğu varsayımı ileri sürülmektedir. Çalışmanın temel araştırma sorusu, "Filistin'de güvenlik ve kamu düzenin sağlanması FGG'nin yeri nedir?" şeklinde belirlenmiştir. Bu temel soru "FGG'nin tarihsel gelişimi, organizasyon yapısı ile çalışma biçim ve usulleri nasıldır?", "İsrail Savunma Kuvvetleri (İSK) ile güvenlik iş birliği FGG'nin etkinliğini nasıl etkilemektedir?", "Yabancı devlet desteğinin FGG'nin gelişimindeki rolü nedir?" sorularının cevaplanması suretiyle verilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada tarihsel ve resmi verileri betimleyici ve çözümleyici bir yöntem benimsenmiştir. Kullanılan veriler çoğunlukla niteliksel karakterdedir. Çalışmadaki veriler bu alanda daha önce yayımlanmış kitap, makale ve süreli yayınlardan, özel ve resmi kurumların raporlarından, konuyla ilgili antlaşma ve kararlardan, devlet ve hükümet yetkililerinin açıklamalarından, yazarın bölgede göreve yaptığı dönemdeki şahsi gözlemlerinden derlenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde FGG'nin tarihsel gelişimi açıklanmakta, ikinci bölümde FGG'nin kuvvet yapısı ve işlevleri incelenmekte, üçüncü bölümde FGG'nin İsrail güvenlik güçleri ile güvenlik iş birliğinin FGG'ye etkisi tartışılmakta, dördüncü bölümde FGG'nin aldığı yabancı devlet desteği incelenmektedir. Sonuç bölümünde çalışmada elde edilen bulgular özetlenmiştir. Çalışmada, FGG'nin kamu düzeni ve otoritesinin sağlanmasına yönelik olarak işlevsel ve disiplinli bir yapıya ulaştığı tespit edilmiştir. Ancak, İsrail'in hukuksuz uygulamaları karşısında halktan gelen tepkilerin ve son dönemdeki gelişmelerin mevcut yönelimi farklı bir istikamete çevirme riski taşıdığı sonucuna ulaşılmıştır.

1. Filistin Güvenlik Güçleri'nin Tarihsel Gelişimi

FGG'nin resmi bir kuruluş tarihi olmamakla birlikte temelinin, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)'nün askeri kanadı Filistin Kurtuluş Ordusu (FKO)'na dayandığı söylenebilir. FKÖ, Arap Birliği'nin 1964 yılında

Kahire’de toplanan zirvesinde, Filistin halkını temsil edecek bir örgüt kurulması kararının ardından 2 Haziran 1964’te kurulmuştu.¹¹ FKÖ, zaman içerisinde kuruluş amacına uygun olarak Filistin’in bağımsızlığı için mücadele eden, Arafat’ın lideri olduğu Fetih’in (Fatah) de içinde bulunduğu örgütlerin çatı örgütü olma niteliği kazanmıştı. FKÖ faaliyetlerini 1971 yılına kadar Ürdün, 1982 yılına kadar Lübnan, 1994 yılına kadar Tunus merkezli olarak yürüttü.¹² 1994 yılında örgütün lideri Arafat’ın 27 yıl aradan sonra Filistin topraklarına dönüşü ile birlikte Gazze’de faaliyetlerini yürütmeye başladı. 4 Mayıs 1994’te imzalanan Kahire antlaşmasından on gün sonra Gazze ve Eriha’ya gelmeye başlayan FKÖ mensupları, antlaşma gereği kurulacak güvenlik kuvveti ve kurumlarının da çekirdeğini oluşturacaktı.¹³ Bu nedenle FGG’nin kurumsallaşmasını Oslo süreciyle başlatmak yanlış olmayacaktır. Buradan yola çıkarak FGG’nin gelişimi; *Oslo süreci dönemi (1993-1999)*, *İkinci İntifada dönemi (2000-2006)*, *Fayad dönemi (2007-2013)* ve *Abbas dönemi (2013’ten günümüze)* olmak üzere dört ayrı dönem halinde incelenecektir.¹⁴

1.1 İlk Dönem FGG / Oslo Süreci Dönemi (1993-1999)

Filistin’in özekliğini sağlama arayışlarında bir polis gücü oluşturulmasına yönelik görüşmeler 1978 Camp David Antlaşması ve 1992’de Vaşington’daki toplantılarda ele alınsa da¹⁵ ilk olarak 13 Eylül 1993 tarihinde imzalanan, Oslo I olarak da bilinen Prensipler Bildirgesi’nin VIII’inci maddesinde “kamu düzenliği ve iç güvenliği sağlamak” için kurulacak “güçlü bir polis gücü”nde bahsedilmişti.¹⁶ Yine aynı maddede “dış tehditlere karşı savunma” ile “İsrail vatandaşlarının genel güvenliğini sağlamanın” İsrail’in sorumluluğunda kalacağı belirtiliyordu. 4 Mayıs 1994’te imzalanan Kahire Antlaşması’nda ise Gazze ve Eriha’da teşkil edilecek polis gücünün 9000 kişiden oluşması ve Sivil Polis, Toplum Güvenliği, İstihbarat, Acil Hizmetler ve Kurtarma olmak üzere dört unsurdan teşkil edilmesi öngörülmüştü.¹⁷

¹¹ Süer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 87.

¹² History İnternet Sayfası, “PLO”, 07 Mayıs 2018, <https://www.history.com/topics/middle-east/plo>, erişim: 13.04. 2019.

¹³ Alaa Tartir, “The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces 1993–2013”, *Stability: International Journal of Security & Development* 4(1), 46 (10 September 2015): 2-4.

¹⁴ Tartir, “The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces”, 2.

¹⁵ Neri Zilber ve Ghaiht Al-Omari, *State With No Army, Army With No State: Evolution of the Palestinian Authority Security Forces 1994–2018* (Washington: The Washington Institute for Near East Policy, 2018), 5.

¹⁶ *Prensipler Bildirgesi (Oslo I)*, 13 Eylül 1993, madde VIII.

¹⁷ *Kahire Antlaşması*, Ek-I Md. III.

28 Eylöl 1995'te imzalanan ve Oslo II olarak bilinen "Batı şeria ve Gazze Hakkında Geçici İsrail-Filistin Antlaşması"yla Filistin polis gücünün sorumluluk alanı genişliyor, sayısı artıyor, teşkilatına yeni birimler ekleniyordu. Bu antlaşmaya göre İsrail, Filistinlilerin çoğunlukta olduğu bölgelerden çekiliyor ve Batı şeria; A, B ve C bölgelerine ayrılıyordu.¹⁸ A bölgesinde, İsrail güçlerinin çekilmesinin ardından FO "kamu düzeni ve iç güvenliğin" sağlanmasından sorumlu oluyordu.¹⁹ B bölgesinde FO, sadece Filistinliler için kamu düzeninin sağlanmasından sorumlu oluyor ve bu maksatla 25 yerleşim yerinde polis merkezi kurulması öngörölüyor; İsrail ise "İsrailileri korumak ve terör tehdidine karşı durmak maksadıyla güvenliğin genelinden sorumlu" oluyordu.²⁰ A ve B bölgeleri dışında kalan bölgeler ise C bölgesi olarak belirleniyor sivil ve askeri otorite tamamen İsrail'in sorumluluğuna bırakılıyordu.²¹ Oslo II'ye göre, kurulacak Filistin polis gücü; Sivil Polis, Toplum Güvenliği, İstihbarat, Acil Hizmetler ve Kurtarma, Önleyici Güvenlik ve Başkanlık Muhafız Kuvveti olmak üzere altı unsurdan oluşuyordu.²² Filistin polisinin sayısının ise 18000'i Gazze, 12000'i ise Batı şeria'da olmak üzere 30000'i geçmemesi öngörölmüştü.²³

Oslo sürecinde kurulan Filistin polis gücünün amacı, antlaşma maddelerindeki ifadelerden de anlaşıldığı gibi, kamu düzeni ve toplum huzurunu sağlamaktı. Burada oluşturulmak istenen teşkilatın batılı bir devletteki polis teşkilatından farkı olmayacaktı. Ancak, her ne kadar Oslo II'de Filistin polis gücünü oluşturacak personelin normal emniyet görevlerini yapacaklarından bahsedilse de bu şekilde işlev görebilmeleri için gerekli eğitimin şekli ve niteliği konusunda bir hüküm yoktu.²⁴ Bundan dolayı ortaya çıkan yeni yapılanmanın geçmiş dönemin izlerini taşıması kaçınılmazdı. Nitekim eğitim eksikliği, maaşların yetersizliği gibi diğer bazı olumsuz etkenlerle bir araya gelince bu ilk dönem emniyet görevlileri arasında yolsuzluk, rüşvet, sivillere karşı orantısız güç kullanımı gibi gayri meşru işlere karışanların oranı yüksekti.²⁵

Oslo süreci döneminde gerçekleşen iki olayda FGG'nin tutumu o dönemki durumunu ortaya koymasıda açınsında önemlidir. Arafat'ın Gazze'ye

¹⁸ Oslo II Antlaşması, 1995, md. XI, XII, XIII.

¹⁹ Oslo II, md. XIII; Ek-1, md. V.

²⁰ Oslo II, md. XIII; Ek-1, md. V.

²¹ Oslo II, md. XI, XII, XIII; Ek-1, md. V.

²² Oslo II, md. XIV; Ek-1, md. IV.

²³ Oslo II, md. XIV; Ek-1, md. IV.

²⁴ Gal Luft, "The Palestinian Security Services: Between Police and Army", *Middle East Review of International Affairs* 3, , no. 2 (June 1999): s.52; Oslo II, madde XIV; Ek-1, madde IV.

²⁵ Luft, "The Palestinian Security Services", 58.

gelişinin ardından Hamas ve Fetih arasında Oslo sürecinin başından bu yana var olan gerginlik daha da artmıştı.²⁶ Bu dönemde Hamas, İslami Cihad örgütüyle birlikte İsraili sivil hedeflere saldırılar düzenleyerek barış sürecine zarar verme gayretindeydi.²⁷ 18 Kasım 1994'te gerçekleşen ve "Kara Cuma" olarak bilinen olayda FO sivil polislerinin açtığı ateş sonucu Gazze'de bir cami dışındaki 13 Hamas yanlısı gösterici ölmüştü.²⁸ Bu olay aynı zamanda, Hamas ile FO arasında doğrudan yaşanan ilk çatışmaydı.²⁹ 1996 yılında gerçekleşen ve "Tünel Ayaklanmaları" olarak bilinen olayda ise İsrail'in, Harem El-Şerif'teki Ağlama Duvarı olarak da bilinen Batı Duvarı'nın altında bir tüneli turistik amaçlar için açması sonrası başlayan şiddetli protesto gösterileri sırasında FGG'nin İSK askerlerine karşı gerçek mermi kullanması sonrasında kontrolden çıkan olaylarda 69 Filistinli ve 14 İsrail askeri ölmüştü.³⁰ Bu iki olay FGG'nin Oslo süreci döneminde henüz kurumsallaşma sürecinin çok başında olduğunu ve FKÖ yapısı altındaki mücadele yöntemlerinden tam olarak uzaklaşmadığını gösteriyordu. Bunu ifade ederken, Tünel Ayaklanmaları özelinde görüldüğü gibi, Filistinli güvenlik güçlerinin içinde çıktığı halkın yaşadığı travmadan kendisini soyutlamasının çok kolay olamayacağını sonraki yıllarda yaşanan olayların da gösterdiğini belirtmek gerekir. Ancak, ilerleyen yıllarda münferit olarak görülen olaylara karşın Tünel Ayaklanmalarındaki hadise de FGG'nin yaygın olarak olayların içinde yer alması kurumsal bir probleme işaret ediyordu.

Oslo süreci dönemindeki FGG'nin yapılanmasını ve karakteristik özelliklerini belirleyen faktörlerin başında Arafat gelmektedir. Filistin'in bağımsızlık mücadelesinin sembolü haline gelen Arafat 1950'lerin sonlarından itibaren Fetih örgütünün, 1969'tan itibaren de FKÖ'nün lideri konumundaydı. Bağımsızlık mücadelesi yürüten bir örgütten düzenli bir polis gücü meydana getirmek kolay değildi ancak o dönemki yönetimin önceliği de bu değildi. Zira, Arafat'ın daha çok kendi yönetiminin istikrarını sağlamak için belirli gruplar arasında denge politikası izlediğini gözlemek mümkündür. Luft'a göre Arafat, güvenlik güçlerini birbiriyle çok uyumlu olmayan heterojen bir komuta grubuyla idare ederek, uyumlu çalışan bir komuta grubunun kendisine oluşturabileceği tehdidi engellemiş oluyordu.³¹ Böylece, diğer grupların iktidarına karşı bir alternatif olmasının

²⁶ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 12.

²⁷ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 12.

²⁸ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 12.

²⁹ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 12.

³⁰ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 14.

³¹ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 8.

önüne geçerken gruplar arası sorunları çözerek istikrarı sağlayabilecek tek odak olarak da alternatifsiz olduğunu gösteriyordu. Arafat'ın kişisel karizmasının öne çıktığı bu yönetim tarzı kurumsallaşmayı engelliyordu. Kurumlararası iş birliğini sağlayacak mekanizmaların geliştirilememesi kaynak israfına ve verimsizliğe yol açarken; denetim ve gözetim görevini yapacak kurumların geliştirilememesi şeffaf ve hesap verebilir bir yönetimin kurulmasına engel oluyordu.³²

Bu dönemde kurumsallaşma sürecinin yavaş ilerlemesini, belki de FGG'nin günümüze kadarki gelişim sürecinin tümünü etkileyen, iki temel yaklaşım arasındaki çelişkiye bağlamak mümkündür. Tartir'in "devlet inşası ve özgürlük mücadelesi arasındaki çelişki" olarak tanımladığı ikileme göre "devlet inşası" yaklaşımı, geçici otoritenin 1967 sınırlarında 1999 yılı itibari ile devletleşmesine yönelik olarak FGG ve diğer sivil unsurların kurumsallaşma gayretlerini; "özgürlük mücadelesi" yaklaşımı ise FGG'nin, FKÖ çatısı altındaki Filistin Kurtuluş Ordusu'nun bir uzantısı olarak Filistin'in kurtuluğu için mücadelesini ifade ediyordu.³³

1.2 Ara Dönem / İkinci İntifada Dönemi (2000-2006)

Ariel şaron'un bir grup askerle, 28 Eylül 2000'de, Kudüs'teki Harem-i şerif'e girmesi ile başlayan ikinci intifada süresince görülen yaygın şiddet ortamı FGG'yi de etkisi altına almıştı. FGG, İSK ile Filistinliler arasında hergün yaşanan çatışmaların içinde doğrudan yer almasa da çoğu zaman çatışmaların başlamasına ve kontrolden çıkmasına engel olamıyordu.³⁴ İsrail ise kendisine yönelik Filistinli silahlı grupların gerçeşletirdiği saldırılardan FO'yu sorumlu tutuyordu.³⁵ Neticede 2002 yılına gelindiğinde, Batı şeria'daki çatışmaların giderek artması sonucu İSK, 1967 yılından bu yana gerçeşletirdiği en büyük operasyonu başlattı.³⁶ İSK, Mart-Mayıs aylarında "Savunma Kalkanı (Defensive Shield)", ardından Haziran-Temmuz aylarında "Kararlı Yol (Determined Path)" adlı operasyonlarında doğrudan FO kurumları ve FGG'yi de hedef aldı. Operasyonlar sırasında FGG'nin bina, tesis, silah, araç ve gereçleri büyük zarar gördü; bazı yerlerde silah, mühimmat ve malzemeye İSK tarafından el konuldu.³⁷ Batı şeria'nın Nablus, Cenin, Beytüllahim, Ramallah gibi büyük şehirlerinde şiddetli çatışmalar yaşanırken Arafat'ın Ramallah'taki karargâhı İSK tarafından

³² Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 4.

³³ Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 5.

³⁴ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 21.

³⁵ "Who Governs The West Bank? Palestinian Administration Under Israeli Occupation", *International Crisis Group Middle East Report No 32* (Amman/Brussels, 28 September 2004), 4.

³⁶ Süer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 110.

³⁷ "Squaring The Circle", 1.

kuşatıldı.³⁸ İsrail, daha önce FO'ya bıraktığı birçok yeri tekrar işgal ederek yüzlerce kontrol noktası kurdu ve yolları büyük taş bloklarla ulaşıma kapattı. 2002 yılı itibari ise 1949 yılında tesis edilen Yeşil Hat boyunca Batı Şeria ile arasına duvar inşa etmeye başladı.³⁹

İkinci intifada sırasında, 2000-2004 yıllarında yaşanan çatışmalarda 3000 kadar Filistinli, 1000 kadar da İsraili yaşamını yitirdi. İki taraf arasında Oslo II ile başlatılan “güvenlik iş birliği” süreci durdurulurken birçok devlet güvenlik alanında yaptığı yardımları azalttı veya durdurdu. Filistin'deki barış sürecinin ikinci intifada ile kesintiye uğraması, şiddetin sonlandırılması ve iki devletli çözümü esas alan bir barış sürecinin tekrar hayata geçirilmesi yönündeki uluslararası çabaları artırdı. Bu amaca yönelik olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)'nin 1397 sayılı kararıyla taraflara, “şiddete son vererek politik bir uzlaşma için tekrar görüşmelere başlama” çağrısında bulunuldu.⁴⁰

Bu yöndeki çabaların dikkat çekici yanı, devam eden şiddet ortamına katkıda bulunan nedenler arasında Filistin Otoritesi'nin silahlı gruplar üzerinde tam bir kontrol sağlayamaması ve Filistin güvenlik sistemindeki zafiyetlere dikkat çekmesidir. Nitekim ABD Başkanı George W. Bush, 24 Haziran 2002 tarihindeki açıklamasında Filistin'de “gücün hesap vermeyen birkaç kişinin elinde toplanmış olması” ve “yasama organının etkinliğinin ortadan kalkmasını” eleştiriyor ve “güçler ayrılığını esas alacak yeni bir anayasanın” getirilmesini öneriyordu.⁴¹ Filistin güvenlik kurumlarıyla ilgili olarak ise; “Filistinli liderlerin teröre karşı kararlı bir savaş vermedikçe ABD'nin Filistin Devleti'nin kuruluşuna destek vermeyeceği”, “bu savaşın ise ancak Filistin güvenlik kurumlarında gerçekleştirilecek bir reform” ile kazanılabileceğini belirtiyordu. Bush'a göre Filistin güvenlik sistemi, “hesap verebilir, sınırları açıkça belirlenmiş bir otorite ve tek bir emir komuta zincirine sahip olmalı”ydı.

Barış sürecinin tekrar başlaması yönünde çaba gösteren uluslararası girişimlerden biri de Rusya, Avrupa Birliği (AB), ABD ve Birleşmiş Milletler (BM)'nin 2002 yılında oluşturduğu ve “Dörtlü (Quartet)” olarak bilinen gruptu. “Dörtlü”, bakanlar düzeyinde yaptığı toplantılarda aldığı kararlarla sürece katkıda bulunmaya çalışırken, 30 Nisan 2003 tarihinde açıkladığı “Yol Haritası” belgesiyle kalıcı çözüm için yapılması gerekenleri

³⁸ Süer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 110.

³⁹ Süer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 116.

⁴⁰ BMGK'nın 1397 sayılı kararı, 12 Mart 2002.

⁴¹ George W. Bush, “President Bush Calls for New Palestinian Leadership”, 24 June 2002, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020624-3.html>, erişim: 28.04. 2019.

somutlaştırmıştı.⁴² Belge, kalıcı çözüme giden yolda her iki tarafın yapması gerekenleri safhalandırıyor, belirli hedefler koyuyor ve uyuşmazlığın 2005 yılında “nihai ve kapsamlı bir çözüme” kavuşturulmasını öngörüyordu. “Yol Haritası”na göre ilk etapta; “şiddet ve terörün sonlandırılması, Filistinlilerin yaşamının normalleştirilmesi ve Filistin kurumlarının inşa edilmesi” gerekiyordu.⁴³ FO’nun terör ve şiddete yol açan yapıları ve grupları ortadan kaldırabilmesi için ise güvenlik kurumlarının “yeniden organize edilmesi (rebuilt) ve odaklandırılması (refocused)” gerekliliğine işaret ediliyordu.⁴⁴ Bu amaca yönelik olarak ise; “Tüm Filistin güvenlik kurumlarının yetkili bir içişleri bakanına bağlı, üç unsurdan oluşacak şekilde organize edilmesi” ve “güçlü bir parlamenter demokrasi” ile “yetkili bir başbakanın yönetimindeki bir bakanlar kurulu”nun hayata geçirilmesi öneriliyordu.⁴⁵

“Yol Haritası”nda öngörülen düzenlemelerin, her ne kadar daha erken bir tarihte ilan edilmiş olsa da, Filistin’in “Değiştirilmiş Temel Yasa (Amended Basic Law)”sında yer aldığı görölmektedir. Buna göre; yeni bir Başbakanlık kurumu teşkil ediliyor, Bakanlar Kurulu (Council of Minister)’na “kamu düzeni ve iç güvenliği muhafaza etmek” görevi veriliyordu.⁴⁶ Böylece, 90’lı yıllar boyunca yasal bir çerçeveden yoksun olarak faaliyet gösteren Filistin güvenlik kurumları ilk olarak 2002’de kabul edilen Temel Yasa (Basic Law) ile yasal bir dayanağa kavuşuyor, 2003’teki değişiklikle de Başbakan ve Bakanlar Kurulu’nun sorumluluğu altına giriyordu.⁴⁷

İki taraf arasındaki görüşmelerin tekrar başlayabilmesi için yapılan uluslararası baskının sonuç vermesi ancak, 11 Kasım 2004’te hayatını kaybeden Arafat’ın yerine 09 Ocak 2005’te başkan seçilen Mahmud Abbas’ın Filistin yönetiminin başına geçmesiyle mümkün olabilmifitir. Uluslararası toplumda ılımlı olarak bilinen Abbas, 2003 yılının Mart ayında FO’nun ilk başbakanı olarak atandığında çözüm beklentisi artmıştı.⁴⁸ Ancak, aynı yılın Eylül ayında Abbas’ın Başbakanlıktan istifası üzerine görüşmelerin tekrar başlaması yönündeki beklentiler azalmış, devam eden şiddet ve gerilim

⁴² *A Performance-Based Road Map To A Permanent Two-State Solution To The Israeli-Palestinian Conflict*, 30 April 2003.

⁴³ *A Performance-Based Road Map*, 3.

⁴⁴ *A Performance-Based Road Map*, 3.

⁴⁵ *A Performance-Based Road Map*, 4.

⁴⁶ *Amended Basic Law*, Article 69-7, March 18, 2003, <https://www.palestinianbasiclaw.org/basic-law/2003-amended-basic-law>, erişim: 28.04.2019).

⁴⁷ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 84.

⁴⁸ Sürer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 110.

barışa yönelik bir girişimi mümkün kılmamıştı. Abbas'ın başkan seçilmesinin ardından 2005 yılının Şubat ayında Mısır'ın Şarm El-Şeyh kasabasında bir araya gelen Ariel Şaron ve Mahmud Abbas şiddet eylemlerine son vermek konusunda anlaşarak bir anlamda ikinci intifadanın da sona erdiğini ilan etmiş oldular.⁴⁹ Antlaşmanın ardından İsrail 900 Filistinli tutukluyu serbest bıraktı ve bazı Filistin şehirlerinden çekileceğini açıkladı. Bu kapsamda, Gazze Şeridi'ndeki son İsrail askeri 12 Eylül 2005 tarihinde bölgeyi terk etmiştir.⁵⁰

Abbas'ın başkan seçilmesi ve İsrail'le barış sürecinin tekrar başlatılması konusunda uzlaşılmasının ardından İkinci İntifada nedeniyle ara verilen FGG'nin kurumsallaştırılması çabalarına tekrar dönüldüğü görülmektedir. Abbas; Arafat döneminin, "sahada bağımsız davranan belirli grupların hakimiyetinden kaynaklanan, düzensiz ve kuralsız güvenlik yapılanması"⁵¹ni dönüştürme göreviyle karşı karşıyaydı. Başkan seçilmesinin ardından yaptığı zafer konuşmasında da, yeni dönemin güvenlik yapılanmasında önceliğin güvenlik kurumlarının tek elden yönetimini sağlamak olduğunu belirtiyor, "tek yasa, tek ordu, tek otorite (one law, one gun, one authority)" politikasını hayata geçireceğine işaret ediyordu.⁵² Abbas, göreve başladıktan sonra bu yöndeki politikalarını hayata geçirmek üzere önemli adımlar attı: "Arafat dönemdeki yetersiz ve başarısız görülen bazı kurum amirleri ve şube müdürlerini görevden uzaklaştırdı; güvenlik güçlerinin faaliyetlerini ve subayların hak ve ödevlerini düzenleyen yeni bir yasa çıkardı; performansa dayalı yeni bir terfi sistemini uygulamaya koydu; güvenlik güçlerini, İçişleri Bakanlığına bağlı kuvvetler (Sivil Polis, Önleyici Güvenlik, Sivil Savunma), ulusal kuvvetler (Ulusal Güvenlik Kuvvetleri, Askeri İstihbarat, Deniz Polisi, Askeri İrtibat ve Başkanlık Muhafız Kuvveti) ve Genel İstihbarat, olmak üzere üç ana kuvvet altında topladı".⁵³

Yukarıda da belirtildiği gibi Abbas uluslararası kamuoyu tarafından şiddete daha mesafeli duran ılımlı bir lider olarak biliniyor, FGG'nin yeniden düzenlenmesi (reform) yönünde hem destekleniyor hem de teşvik ediliyordu. Nitekim ABD 2005 yılında, FGG'nin yeniden düzenlenme çalışmalarını desteklemek üzere ABD Dışişleri bakanlığı bünyesinde "ABD Güvenlik Koordinatörü [United States Security Coordinator (USSC)]" adı

⁴⁹ Süer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 114.

⁵⁰ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 26.

⁵¹ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 26.

⁵² Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 9.

⁵³ "Squaring The Circle", 2 (dipnot 14).

altında bir birim kurarak başına da bir korgeneral atadı.⁵⁴ 2006 yılında ise AB, Filistin polisini desteklemek üzere Ramallah'ta "AB Filistin Polisini Desteklemek İçin Koordinasyon Ofisi [The European Union Coordinating Office for Palestinian Police Support (EUPOL COPPS)]"ni kurdu.⁵⁵

Filistin güvenlik kurumlarıyla ilgili bütün bu iyileştirme, yeniden düzenleme ve organize etme çabalarına rağmen tarihsel süreçlerin yarattığı bazı tarihsel ve sosyolojik gerçeklerin etkilerini ortadan kaldırmak ve yarattıkları tahribatı kısa sürede düzelterek, meşru güvenlik güçlerini hakim güç haline getirmek mümkün olmuyordu. Nitekim, İsrail'in hukuk dışı işgali sürdürmesi, Filistin karşısında sahip olduğu orantısız gücü sivil halka ve FGG'ye karşı kontrolsüzce kullanması, uluslararası toplumun bu durum karşısında çoğu zaman tepkisiz ve büyük oranda etkisiz kalması şiddeti ve silahlı mücadeleyi yegane yöntem olarak gören grupların halk nezdindeki itibarını artırıyordu. Birinci intifadanın başladığı yıl 14 Aralık 1987'de Gazze'de kurulan Hamas, Mısır'daki Müslüman Kardeşler örgütünün bir uzantısı olarak İsrail'in intifadaya neden olan politikalarının sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Laik yanı ağır basan FKÖ'nün karşısında siyasal İslam'ı temel alan politikalarıyla bir alternatif olarak halkın desteğini kazandı. Hastane, okul, aşevi yaptırmak gibi özellikle yoksul kesime yönelik sosyal hizmet ağırlıklı faaliyetlerinin⁵⁶ yanında güvenlik alanındaki organize yapısı halk nezdindeki güvenilirliğini daha da artırıyordu.⁵⁷ Hamas, ana iskeletini Fetih ve FKÖ'nün oluşturduğu FO karşısında ciddi bir siyasal seçenek oluşturduğunu, Ocak 2006'da yapılan Filistin Yasama Meclisi seçimlerinde 132 sandalyeden 76'sını alarak kazandığı seçim zaferiyle gösterdi.

Hamas'ın seçim galibiyeti, Abbas'ın bir yıl önce başlattığı ve yabancı devletlerin desteklediği yeni güvenlik doktrinin uygulanmasına yönelik faaliyetlerin durmasına, güvenlik yaklaşımlarının yeniden gözden geçirilmesine neden oldu.⁵⁸ Yabancı devletler yardımın devam etmesinin koşulu olarak FO hükümetinin "İsrail'i tanınmasını; şiddete başvurmama prensiplerine, önceki antlaşma ve mutabakatlar"a bağlı kalacağını ilan etmesini şart koşuyordu.⁵⁹ Hamas hükümetinin yabancı yardımlardan yoksun kalmasının yanı sıra, "devlet bürokrasisine ve güvenlik güçlerine

⁵⁴ Jim Zanotti, "U.S. Security Assistance to the Palestinian Authority", *CRS Report for Congress*, 8 January 2010, 7.

⁵⁵ Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 9.

⁵⁶ Süer ve Atmaca, *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*, 112.

⁵⁷ Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 10.

⁵⁸ Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 10.

⁵⁹ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 27-28.

Fetih unsurlarının hâkim olmasından kaynaklanan sıkıntılar Filistin⁶⁰ ve Gazze'de kısa süre sonra bir yönetim krizinin meydana gelmesine neden olacaktı. Nitekim Abbas güvenlik kurumları üzerindeki kontrolü kaybetmemek için tedbirler alırken⁶¹ Hamas da Gazze'de hem sivil hem askeri açıdan kendisine bağlı unsurları organize ederek bir anlamda alternatif/yedek bir devlet yapılanması için zemin oluştuyordu.⁶² Hamas ve Fetih arasındaki devlet kadrolarında yaşanan çatışma kısa sürede sokaklarda yaşanan sıcak çatışmaya dönüştü.⁶³ İki taraf arasında yaşanan gerginlik ve çatışmalar Temmuz 2007'de Hamas'ın FO güvenlik güçlerini Gazze'den çıkararak bölgeye tamamen hakim olmasına⁶⁴; Abbas'ın da 15 Haziran 2007'de Batı Şeria'da Hamas hükümetini görevden alarak olağanüstü hal ilan etmesine kadar devam etti. Böylece Filistin'de, günümüze kadar devam eden, Gazze'de Hamas'ın, Batı Şeria'da da FO'nun iktidarda olduğu ikili bir yapı oluşuyordu.

1.3 Son Dönem FGG / Yeniden Yapılanma Dönemi (2007-2019)

Abbas, Hamas hükümetini görevden aldıktan sonra yerine kurulan kriz hükümetinin başına Salam Fayyad'ı getirdi. Fayyad'ın başbakan olarak atanmasıyla birlikte hem Filistin güvenlik kurumları hem de Filistin siyaseti için yeni bir dönem başlıyordu.⁶⁵ Fayyad'ın önündeki öncelikli sorunlar, Hamas yönetiminin toplum içinde ve devlet bürokrasisindeki kalıntılarıyla mücadele ile silahlı gruplar arasındaki çatışma ortamının kaynaklanan otorite boşluğu ve kaotik durumun ortadan kaldırılmasıydı.⁶⁶ Ayrıca, FO güvenlik güçlerinin İkinci İntifada ve Gazze'deki çatışmalara sırasında gösterdiği performans⁶⁷, altı yıl aranın ardından 2005'te başlatılan yeniden düzenlenme çalışmalarına hızla tekrar başlanması gerekliliğini ortaya koymuştu. Bu nedenle Fayyad'ın öncelikli gündem maddelerinden biri de

⁶⁰ "Palestinians, Israel, And The Quartet: Pulling Back From The Brink", *International Crisis Group Middle East Report No 54* (Amman/Brussels, 07 June 2006), i.

⁶¹ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 28.

⁶² Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 10-11.

⁶³ Bu çatışmalarda 2006 yılında 260, 2007'nin ilk yarısında ise 400 Filistinli hayatını kaybetmişti (Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 28-29).

⁶⁴ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 29. Zilber and Al-Omari'ye göre Hamas'ın Gazze'de FO güvenlik güçlerine karşı elde ettiği başarı iki nedene bağlanabilir: Hamas'ın İsrail'e karşı verdiği silahlı mücadelede edindiği tecübeler; İran ve Katar'ın Hamas'a sağladığı teçhizat, eğitim ve mali destek. Yazarlara göre Hamas'ın İran ve Katar'dan aldığı destek, ABD ve müttefiklerinin FO'ya sağladığı destekten çok fazlaydı (30).

⁶⁵ Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 11.

⁶⁶ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 38-39.

⁶⁷ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 30.

Filistin güvenlik gçleri / kurumlarının yeniden yapılandırılması oldu.⁶⁸ Fayyad'ın bu amaca yönelik olarak izlediği politika řu esaslara dayanıyordu: "Güvenlik güçlerinin demokratik gözetim mekanizmalarının geliştirilmesi; güvenlik kurumları için hukuki ve kurumsal bir çerçevenin oluşturulması; güvenlik güçlerinin profesyonelliğinin ve operasyonel etkinliğinin artırılması; güvenlik güçlerini mali açıdan destekleyecek sürdürülebilir bir yapının geliştirilmesi; hesap verebilir, demokratik bir hükümet sisteminin güçlendirilmesi; intifada döneminin, kayıt dışı silah edinme ve kullanma gibi, gayri meşru ve gayri hukuki uygulamalarının ortadan kaldırılması."⁶⁹

Fayyad'ın bu politikalarının genel karakteri yabancı devletlerin özellikle de batılı devletlerin desteğini kazanmayı amaçladığını göstermektedir. Böylece Batı şeria'da istikrar ve düzeni sağlamak için gerekli mali desteği sağlarken barış sürecinin tekrar canlandırılabilmesi ve Filistin'in bağımsızlığı için uygun zemini de hazırlamış olacaktı. Bir görüşe göre; "gerek devlet idaresinde gerekse güvenlik alanında yapılacak reformlar uluslararası toplum ve İsrail'in güveninin kazanılmasını sağlayarak İsrail'in, bağımsız bir Filistin devletine karşı ileri sürdüğü önemli bir tezi çürütecek ve bağımsız Filistin devletinin yolunu açacak"⁷⁰ tı. Ancak Filistin topraklarında bu tür reform hareketleri her zaman, işgal kuvvetleri olarak tanımlanan İsrail ve onun destekçisi olarak görülen ABD ve batıyla iş birliği yapmak suçlamasıyla yaftalanma tehlikesi taşıyordu. İçin zorluğu da, bir yandan halkın büyük çoğunluğunun katıldığı Filistin'in bağımsızlığı yönündeki grup ve hareketlerin desteğini almaya çalışırken; diğer taraftan nihai hedefe ulaşmayı sağlayacak gerçekçi politikaların arasındaki dengenin sağlanmasıydı. Nitekim Fayyad dönemi politikaları değerlendirildiğinde de halkın refahını ve güven içerisinde yaşamasını sağlayacak kurumların geliştirilmesi yönünde somut ilerlemeler kaydedilmekle birlikte Filistin bağımsızlık mücadelesinin ve direniş hareketinin büyük zarar gördüğü yönüne görüşler bulunmaktadır.⁷¹ Hatta, bu tür yaklaşımları daha da ileri götürerek, Fayyad'ın yürüttüğü reform politikalarının ve bu çerçevede FGG'nin etkinliğinin artmasının Filistin halkının yaşam kalitesinin ve güvenliğinin artmasına değer, direniş hareketlerini pasif hale getirmek

⁶⁸ Fayyad, "nce Batı şeria" şeklinde sloganlaştırdığı politikalarını řu esaslara dayandıracığını ilan etmişti: Silahlı gücün sadece FO güvenlik güçlerinin yetki ve otoritesi altında olması (monopoly of violence); gelecekteki bir Filistin devletinin kurumsal alt yapısını oluşturacak şekilde neoliberal politikaların izlenmesi (Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 11).

⁶⁹ Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 11.

⁷⁰ "Squaring The Circle", 5.

⁷¹ Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 14.

suretiyle, İsrail'in güvenliğinin artmasına ve işgalini sürdürmesine neden olduğu ileri sürülmektedir.⁷²

Bununla birlikte Fayyad'ın, 2013 yılında görevden alınana kadar, FO güvenlik güçlerinin yeniden yapılandırılması çalışmalarıyla paralel olarak hem Hamas altyapısının ortadan kaldırılması hem de Batı Şeria'da kamu düzeninin sağlanmasına yönelik yürüttüğü politikaların başarılı olduğu söylenebilir.⁷³ Fayyad'ın devlet bürokrasisi ile birlikte politik alanda yürüttüğü reform çalışmalarının önemli bir bileşenini oluşturan güvenlik kurumlarına yönelik, uluslararası toplumun desteğini alarak, yürüttüğü çalışmaları, "dağınık, parçalı milis yapıların bir araya getirilmesinden oluşan FO güvenlik güçlerini birbiriyle uyumlu profesyonel bir yapıya dönüştürebilecek bir süreci başlatmıştı".⁷⁴

Fayyad döneminde kurumsallaşmaya yönelik başlatılan çalışmalar 2013 sonrasında hız kaybetse de FGG'nin günümüze kadar profesyonelleşme yolunda yavaş ta olsa ilerleme kaydeden, disiplinli bir yapı görünümü vermektedir.⁷⁵ Oslo süreci ile başlayan, Abbas ve Fayyad döneminde hızlanan, 2013'ten günümüze yavaşlamakla birlikte devam eden bu sürekliliğin ardında birkaç tali etken bir de ana etken sayılabilir. Tali etkenler olarak; yabancı, özellikle de batılı devletlerin desteği, kamu düzeninin sağlanması yönündeki politik irade, İsrail'le güvenlik alanında yürütülen iş birliği ve koordinasyon ve silahlı gruplara karşı yürütülen mücadele sayılabilir. Ana etkenin ise; İsrail'le görüşme sürecini başlatmış olsa da silahlı mücadeleyi ve bu mücadeleyi politik bir yöntem olarak benimseyen gruplarla irtibatını hiçbir zaman koparmayan Arafat'a karşı Abbas'ın şiddeti bir politika aracı olarak görmekten uzak duran yaklaşımı olduğu söylenebilir.⁷⁶ FGG'nin kurumsallaşmasını olumlu etkileyen bu tutumun Filistin kamuoyunda yeteri kadar destek görmese de batılı, özellikle de AB üyesi ülkelerin büyük desteğini gördüğü ifade edilebilir.

FGG'nin Batılı ülkelerin de desteğiyle devam eden gelişme sürecini olumsuz etkileyen etkenlerden biri de yasal düzenlemelerde yaşanan problemlerdir. Hamas'ın Gazze, FO'nun da Batı Şeria'da hâkim olması sonucu oluşan ikili yapı sonrası Filistin Yasama Meclisi toplanamamıştır. Bu durum, 2007'den günümüze FGG'nin yasal mevzuatının yasalar yerine Başkanlık genelgeleriyle düzenlenmesi zorunluluğunun getirmiştir.⁷⁷ Abbas

⁷² Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 14.

⁷³ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 40.

⁷⁴ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 40.

⁷⁵ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 38.

⁷⁶ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 38.

⁷⁷ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 85.

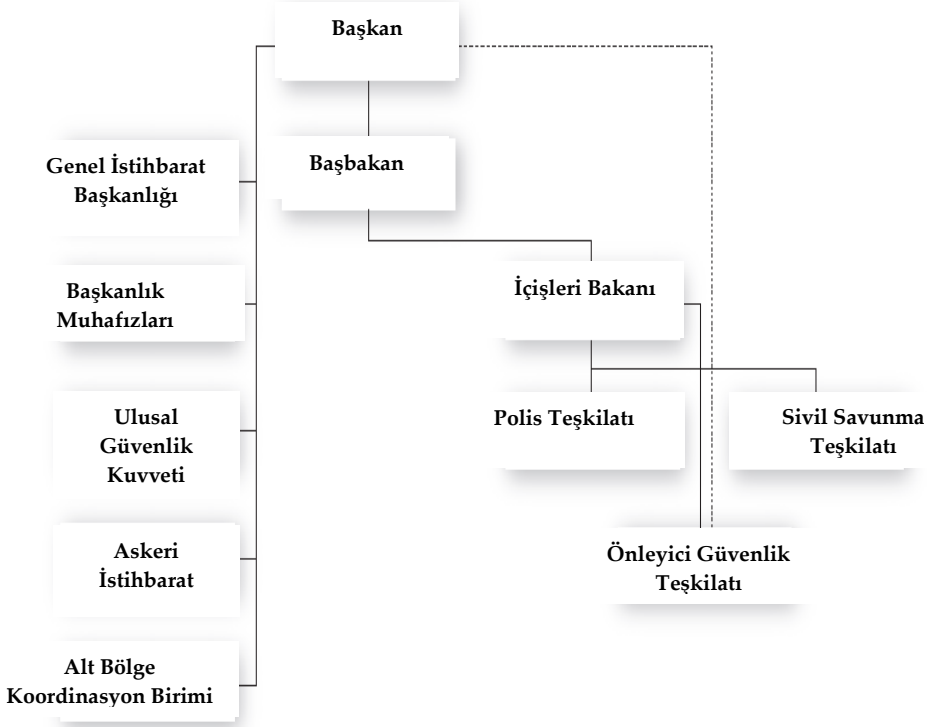
dönemi FGG'sinin, bu şekilde, yasal düzenlemelerden yoksun kalması meşruiyet sorununu gündeme getirmekle birlikte başkanlık genelgelerıyla alınan tedbirlerin gelişme sürecinin devamlılığını ve istikrarını sağlayan etkenlerden olduğu söylenebilir.

2. FGG'nin Kuvvet Yapısı⁷⁸

FGG'nin teşkilat yapısı; işişleri bakanına bağlı unsurlarla, doğrudan başkana bağlı unsurlardan oluşmaktadır (şekil-1). Doğrudan başkana bağlı olarak görev yapan unsurlar, *Genel İstihbarat Başkanlığı*, *Başkanlık Muhafızları*, *Ulusal Güvenlik Kuvveti*, *Askeri İstihbarat*, *Bölge Koordinasyon Birimi*; işişleri bakanına bağlı olarak görev yapan unsurlar ise, *Polis Teşkilatı*, *Sivil Savunma Teşkilatı* ve *Önleyici Güvenlik Teşkilatı*'ndan oluşmaktadır. Ayrıca, FGG'nin sevk ve idaresinde görev alan başkanlık ve işişleri bakanlığına bağlı karargâh unsurları ile kuvvet hazırlama ve oluşturma faaliyetlerini yürüten merkezi ajans ve komisyonlar ve eğitim kurumları bulunmaktadır.⁷⁹ FGG'nin yaklaşık toplam mevcudu 31.000'dir.

⁷⁸ FGG'nin günümüzdeki kuvvet yapısı ile bilgiler yazarın 2015-2016 yıllarında bölgedeki görevi sırasındaki gözlemlerine ve Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 48-55'deki bilgilere dayanmaktadır.

⁷⁹ Bu kurumların en önemlilerinden birisi 2007'de kurulan ve faaliyetlerini Ramallah'ta sürdüren Genel Askeri Eğitim Komisyonu [General Military Training Comission (GMTC)]'dur. FGG'nin profesyonelleşmesi, etkinliğinin artırılması ve yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik eğitim faaliyetlerini planlamakta ve icra etmektedir. Bünyesinde çeşitli karargâh şubeleriyle birlikte Merkezi Eğitim Kurumu [Central Training Institute (CTI)] ve Filistin Subay Akademisi [Palestinian Officers Academy (POA)] bulunmaktadır. Her iki eğitim kurumu da Eriha'dadır.

Şekil-1: FGG Teşkilat Yapısı

2.1 Başkana Bağlı Unsurlar

İstihbarat Başkanlığı (General Intelligence Service, المخابرات العامة), FGG'nin temel istihbarat birimidir. Karşı casusluk da dâhil olmak üzere FO'nun dış istihbarat işlerini yürütmektedir. Faaliyetlerini Filistin'in dışında yürüttüğü gibi Batı Şeria'da ve İsrail'in içinde de yürütmektedir. Yönetime muhalif kesimlere yönelik istihbarat faaliyetinde bulunduğu bilinmektedir. 3200 civarında personelin görev yaptığı İstihbarat Başkanlığı'nın Arap ülkelerinin istihbarat birimleri özellikle de CIA ile yakın ilişkisi bulunduğu bilinmektedir.⁸⁰

Başkanlık Muhafızları (Presidential Guard, الحرس الرئاسي الفلسطيني); başkanı, diğer üst düzey devlet görevlilerini, başkanlık yerleşkesini, diğer kritik altyapı tesis ve kurumları korumakla yükümlüdür. Başkanlık Muhafızları ayrıca ülkeye gelen yabancı üst düzey devlet yetkililerini koruma görevini

⁸⁰ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 51.

yerine getirdiği gibi kritik terörle mücadele ve yakalama operasyonlarında da görev almaktadır. Dört tabur şeklinde teşkil edilen Başkanlık Muhafızları yaklaşık 2700 kişiden oluşmaktadır. Karargâh ve birlikleri Ramallah, Beytullahim ve Eriha'da konuşlanmıştır.

Ulusal Güvenlik Kuvveti (National Security Force, قوات الأمن الوطني الفلسطيني), FGG'nin ana unsurunu oluşturmaktadır. Görevi, toplumsal asayiş ve düzenin sağlanmasında kolluk kuvvetlerine destek sağlamaktır. Bu yönüyle, Türkiye'de iç güvenlik harekâtında görev alan jandarma komando birliklerine benzemektedir. Düzenli ordu ile jandarma arasında bir teşkilatlanma ve çalışma şeklinin olduğu söylenebilir. Bir kolluk kuvveti gibi yakalama, arama görevi olmamakla birlikte toplumsal olaylara müdahale⁸¹ ve belirli bölgelerde devriye görevleri icra edebilmektedir. Askeri tarzda teşkilatlanmış olması, faaliyetlerini askeri usullere göre yürütmesi, askeri üniforma ve işaretlerini taşımaları nedeniyle çoğu Filistinli tarafından ileri de kurulacak Filistin ordusunun öncüsü olarak görülmektedir.⁸² Dokuz taburdan oluşan Ulusal Güvenlik Kuvveti 10500 kişilik bir mevcuda sahiptir.

Askeri İstihbarat (Military Intelligence, المخابرات العسكرية), FGG'nin iç istihbaratını yürüten birimdir. FGG personelinin terörizmle ve yabancı devletlerle ilişkisini araştırmakta ve gerekli soruştırmaları yapmaktadır. Aynı zamanda bazı FGG karargâhının güvenliğini sağlamaktan da sorumludur. Askeri İstihbarat yaklaşık 1700 kişiden oluşmaktadır.

Alt Bölge Koordinasyon Birimi [(ABKB), District Coordination Office, مكتب تنسيق المنطقة], İsrail ve Filistin arasındaki güvenlik koordinasyonunu sağlamaktan sorumludur. FGG'nin "A" bölgesi dışında yürüttüğu faaliyetler ile İSK'nın "A" bölgesi içinde yürüteceği operasyonel faaliyetler ABKB tarafından koordine edilmektedir. Batı Şeria genelinde toplam sekiz ABKB bulunmaktadır. Başında binbaşı, yarbay rütbesinde bir subayın bulunduğu BKB'ler 30 kişiden oluşmakta, toplam mevcutları 260'ı bulmaktadır.

2.2 İçişleri Bakanına Bağlı Unsurlar

Filistin Polisi [(Mavi Polis), Civil Police, الشرطة المدنية الفلسطينية]; suçla mücadele, kamu düzeninin sağlanması, trafiğin düzenlenmesi gibi normal polis görevleri icra etmektedir. Ayrıca, Filistin hapisanelerinin işletilmesinden sorumludur. Bünyesindeki Özel Polis Kuvveti (Special Police Force) ile toplumsal olayların bastırılmasında da görev almaktadır.

⁸¹ Bu yönü Türkiye'deki Silahlı Kuvvetler birliklerinin icra ettiği kolluk kuvvetlerinin toplumsal olaylarda desteklenmesi (KOKTOD) görevlerine benzemektedir (Yazarın notu).

⁸² Zanotti, "U.S. Security Assistance to the Palestinian Authority",13.

Filistin sorumluluk bölgesinde bulunan on valilikte yaklaşık 8000 polis görev yapmaktadır.

Sivil Savunma Teşkilatı (Civil Defence, الدفاع المدني الفلسطيني), doğal afet ve felaket durumlarına karşı ilk müdahale görevini yerine getirmektedir. Yangınla mücadele, arama ve kurtarma görevleri de bulunmaktadır. İnsani ve sivil boyutu ön planda olduğu için İsrail’le iş birliğinin en üst seviyede yürütüldüğü FGG unsurudur. Yaklaşık 1200 civarında aktif çalışan personeli, 3000 de ihtiyat personeli bulunmaktadır.

Önleyici Güvenlik (Preventive Security Organization, الأمن الوقائي), Filistin Otoritesi yönetimine karşı yürütülebilecek örgütlü ve bireysel terör faaliyetlerine karşı istihbarat ve önleyici güvenlik görevlerini yürütmektedir. Son dönemde faaliyet alanı Batı Şeria’daki İslami Cihat ve Hamas unsurlarını zayıflatmak ve ortadan kaldırmak üzerinde yoğunlaşmıştır. Önleyici Güvenlik birimleri tarafından işletilen “gözaltı ve tutuklama merkezleri” bulunmaktadır. Yaklaşık 3400 civarında personeli bulunmaktadır.

3. FGG-İSK İş birliği

İki tarafın meşru silahlı güçlerinin iş birliği yöntem ve usulleri Oslo II Antlaşması’nda düzenlenmiştir.⁸³ Genel olarak “Güvenlik İş birliği (Security Cooperation)” olarak adlandırılan yapı, en üstte “Ortak Güvenlik Hedefleri için Müşterek Koordinasyon ve İş birliği Komitesi (Joint Coordination and Cooperation Committee for Mutual Security Purposes)”; onun altında Gazze ve Batı Şeria’da birer tane olacak şekilde “Müşterek Bölge Güvenlik Komiteleri (Joint Regional Security Committees)” ve Gazze’de iki, Batı Şeria’da sekiz tane olacak şekilde “Alt Bölge Koordinasyon Birimi (District Coordination Offices)”nden oluşmaktadır. Müşterek Koordinasyon ve İş birliği Komitesi’nin direktif ve planlamaları⁸⁴ ve Müşterek Bölge Güvenlik Komiteleri’nin gözetim ve nezaretinde sahadaki cari koordinasyon Alt Bölge Koordinasyon Birimleri (ABKB) tarafından yürütülmektedir. ABKB’ler, her iki tarafın güvenliğini ilgilendiren veya etkileyen olayları koordine etmekten ve karşılıklı olarak bilgilendirmekten sorumludur. Ayrıca ABKB’ler, her iki tarafın güvenliğini sağlamak üzere Oslo II uyarınca kurulan “ortak devriye (joint patrol)” ve “Ortak Mobil Birlik (Joint Mobile Units)”lerin faaliyetlerini de koordine etmekten sorumludur.

⁸³ Oslo II, 1995, md.XII ve Ek-I, md.III.

⁸⁴ İki taraf arasındaki antlaşmaların uygulanması ve karşılıklı faaliyetlerin koordinasyonu için Oslo I, md. X ile kurulan “İsrail-Filistin Ortak İrtibat Komitesi (The Joint Israeli-Palestinian Liaison Committee)” “Güvenlik İş birliği” politikalarını belirleyen ve anlaşmazlıkları karara bağlayan en üst seviye organdır (Yazarın notu).

Prensipeler Bildirgesi ile başlayan barış sürecinin sağlık bir zeminde yürümesi için oluşturulan iş birliği ve koordinasyon mekanizmasının, Oslo II'yle birlikte güvenlik alanını da kapsayacak şekilde genişletildiği grlmektedir. Yıllardır birbirine karşı mücadele yrtm tarafların imzaladığı antlaşmanın uygulamaya konmasının kolay olmayacağını öngörmek zor değildir. Nitekim, ikinci intifada sürecinde "güvenlik iş birliği" sürecinin durdurulduğu grlmektedir. Ayrıca, günümüze kadar gelen süreçte nihai çözüme varılamamış olması da bunu ortaya koymaktadır. Ancak, güvenlik alanındaki iş birliğinin siyasi alana göre daha istikrarlı ve belirli bir süreklilik içerisinde yrtldğu dikkat çekmektedir. Taktik ve teknik düzeyde bakıldığında bunda batılı ülkelerin desteğini alan FGG'nin İSK ile güvenlik alanındaki hedefler ve bu hedeflere ulaşmak konusunda yöntemler konusunda birlikte çalışabilmesinin etkili olduğu grlmektedir

FGG'nin Filistin toplumunun güvenliği ve refahını sağlamak için yrttğu faaliyetler İSK ile iş birliğini içerdiği ölçüde halk nezdinde yarattığı algı bakımından bir açmazı da içinde barındırmaktadır. Bir taraftan bir antlaşma çerçevesinde ortak yürütülmek zorunda olunan faaliyetler, yani iş birliği; diğer taraftan halkın "işgalci ile iş birliği" yapıldığı, yani "işbirlikçi" algısı bu amazın ana nedenidir. Zira, İsrail'in fiilen ve uluslararası hukuk açısından da işgalci konumunda olması onunla ortak faaliyet yürüten her kişi ve kurumun "işgalin amaçlarına hizmet etmek"le etiketlenmesine neden olmaktadır. İsrail'in Filistin egemenliğindeki bölgelerde yrttğu operasyonel faaliyetler, özellikle de; hukuk dışı ev baskınları, gözaltı ve tutuklamalar, ateşli silahların orantısız kullanımı, suuların ailelerinin evlerinin yıkılması gibi uygulamalar Filistin halkındaki bu algıyı güçlendirmektedir. Üst düzey Filistinli güvenlik yetkililerine göre FGG'nin görevini daha iyi yapabilmesi için İsrail'in bu tür uygulamalara son vermesi gerekmektedir.⁸⁵ Zira, İSK'nun hukuk dışı uygulamalarında FGG'nin de payı olduğu algısı, FGG'nin halktan aldığı desteğin ve halk nezdindeki güvenirliğinin düşmesine neden olmaktadır. Ancak İSK uzunca bir süredir, İsrail'in güvenliğine yönelik bir tehdit tespit ettiğinde her türlü araç ve yöntemi kullanarak tehdidi ortadan kaldırma, diğer bir deyişle sürekli varlık gstermektense ihtiyaç olan her durumda varlık gösterme yöntemini uygulayarak⁸⁶ "güvenlik iş birliği" uygulamalarının dışına çıkmaktadır.

⁸⁵ "Squaring The Circle", 19.

⁸⁶ "Squaring The Circle", 20.

İsrail tarafının hukuk dışı uygulamalarına ve bunun Filistin kamuoyunda yarattığı olumsuz algıya rağmen Filistin yönetiminin İsrail tarafıyla “güvenlik iş birliği ve koordinasyonu”na bağlı kaldığı görülmektedir. Konjoktürel olarak Filistinli yöneticilerin zaman zaman “güvenlik iş birliği”nin durdurulacağı yönünde açıklamaları olmaktadır.⁸⁷ Ancak, bu açıklamaların fiilen uygulamaya geçirilemediği veya geçirilmediği görülmektedir. Filistin yönetiminin bu politikasının arkasında yatan nedenlerden birinin, antlaşma koşullarına uygun davranarak batılı ülkelerin desteğinin devam etmesini sağlamak olduğu ifade edilebilir. Diğer bir nedenin ise, silahlı mücadeleyi bir politika aracı olarak benimseyen Hamas ve İslami Cihad gibi örgütlerle daha etkin mücadele edebilmek için İsrail’le “güvenlik iş birliği”ne duyulan ihtiyaç olduğu söylenebilir. Zira radikal örgütlerin, halkın işgale karşı tepkisini istismar ederek yeni bir “intifada”yı başlatma ve ardından meydana gelebilecek anarşik ortamdan istifade ederek Batı Şeria’da kontrolü ele geçirme ihtimalinin FO’ya yönelik ciddi bir güvenlik riski olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Radikal örgütler konusunda İsrail’in de FO ile benzer risk değerlendirmelerine sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle, hem kamu düzeninin sağlanması hem de silahlı gruplarla mücadele konusunda İSK ile FGG’nin iş birliğinin devamında kendi ulusal güvenliği açısından fayda gördüğü söylenebilir. Ayrıca, kamu düzeninin sağlanması ve FGG’nin toplumsal olayları kontrol edebilecek bir güce sahip olması İSK’nın Batı Şeri’daki varlığını azaltarak birliklerini başka bölgelere kaydırmasına ve kaynak tasarrufu sağlamasına olanak sağlamaktadır.⁸⁸ Bununla birlikte, İSK’nın Batı Şeria’da kontrolü tamamen FGG’ye bıraktığını söylemek doğru olmaz. İSK, operasyonel yeteneklerini sahada bulundurmakta, kritik terör operasyonlarını kendi birlikleriyle icra etmektedir.⁸⁹ FGG’nin operasyonel faaliyetleri ve hareket kabiliyeti ise belirli ölçülerde sınırlandırılmaktadır.⁹⁰ Dörtlü’nün 2015 yılındaki bir raporuna göre FGG Batı Şeria’daki yolların

⁸⁷ Avı Issacharoff and Toi Staff, “In first, Abbas halts security cooperation meetings with Israel”, 23 July 2017, <https://www.timesofisrael.com/abbas-cancels-security-cooperation-meetings-with-israel/>, erişim: 31.05.2019. Abbas’ın açıklamaları sonrası “güvenlik iş birliği” toplantıları üst seviyelerde belirli bir süre durdurulsa da sahadaki fiili iş birliği devam etmiştir (Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 79).

⁸⁸ “Squaring The Circle”, 17.

⁸⁹ Zanotti, “U.S. Security Assistance to the Palestinian Authority”, 31.

⁹⁰ Zanotti, “U.S. Security Assistance to the Palestinian Authority”, 31.

%40'ında hareket kabiliyetine sahipken yaklaşık 300.000 Filistinli'ye de güvenlik hizmeti ulaştıramıyordu.⁹¹

4. FGG'ye Verilen Yabancı Devlet Desteği

Filistin sorunu uzun yıllardır dünya kamuoyunun gündemindedir. Bu süreçte, İsrail'in hukuk dışı uygulamaları ve işgal politikası Filistin halkına karşı bir sempati oluşturmuş, birçok devlet ve uluslararası kuruluş Filistin'i aynı ve nakdi yardımlarla desteklemiştir. Yardımların bir kısmı insani saiklerle olmakla birlikte önemli bir kısmının bölgede nüfuz politikası güden devletler tarafından siyasi amaçlarla yapıldığı bilinmektedir. Filistin yönetimi, yabancı devletlerin yardımını Filistin'in devletleşme sürecinde vazgeçilmez unsurlardan biri olarak görmektedir. Bu nedenle yardımların hem birçok farklı devletten gelmesi hem de farklı kaynakları içermesi anlamında çeşitlendirilmesi ve devamlılığının sağlanması bir devlet politikası olarak takip etmektedir. Filistin'e yabancı devletlerin verdiği destek içerisinde güvenlik sektörü önemli bir yer tutmaktadır. Bu alanda yardım yapanlar arasında Pakistan'dan ABD'ye, Mısır'dan Rusya'ya, Cezayir'den AB'ye kadar dünyanın birçok farklı bölgesinden ülke ve kuruluş bulunmaktadır. Filistin Başkanı Abbas'a göre, 2018 yılı itibariyle Filistin 83 farklı ülkeyle güvenlik antlaşması imzalamıştır.⁹²

FGG'ye destekte bulunan ülkeler ve kuruluşlar arasında ABD ve AB'nin faaliyetleri Oslo ve sonrasında ağırlıklı bir yer tutmuştur. FO'nun hayat geçirildiği yıllarda ABD'nin FGG'ye desteği küçük çaplı maddi yardımlar, silah içermeyen teçhizat ve teröristle mücadelede verilen destek şeklinde olmuştur.⁹³ FGG'ye doğrudan yardımlar, 1996'da İsrail'de meydana gelen terör saldırıları sonrası, yine teröristle mücadelede destek kapsamında CIA vasıtasıyla gerçekleşmiştir.⁹⁴ İkinci intifada sürecinde birçok devlet gibi ABD de güvenlik alanında yaptığı yardımları durdurdu⁹⁵. ABD'nin Filistin güvenlik kurumlarına yardımlarının daha sistemli ve kurumsal hale gelmesinin, 2002 yılında İsrail-Filistin sorununun çözümü için performans dayalı stratejisinin prensiplerini açıklamasından ve bu stratejinin "Dörtlü"

⁹¹ "Strategy and Priorities 2015 – 16: Building the State, Empowering the Economy", *Office Of The Quartet*, June 2015, 6

⁹² Toi Staff, "Full text of Abbas's address to the UN Security Council", 21 February 2018, <https://www.timesofisrael.com/full-text-of-abbass-address-to-the-un-security-council/>, erişim: 01.06.19.

⁹³ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 10.

⁹⁴ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 10.

⁹⁵ "Palestinian Authority: U.S. Assistance Is Training and Equipping Security Forces, but the Program Needs to Measure Progress and Faces Logistical Constraints", *United States Government Accountability Office Report to the Committee on Foreign Affairs and Its Subcommittee on the Middle East and South Asia, House of Representatives*, 11 May 2010, 8

tarafından 2003 yılı Nisan ayında “İsrail-Filistin Çatışması İçin İki Devletli Kalıcı Çözümüne Yönelik Performansa Dayalı Yol Haritası” şeklinde ilan edilmesinden sonra gerçekleştiği görülmektedir.⁹⁶

ABD Dışişleri Bakanlığı, İsrail ve Filistin’in “Yol Haritası”nın gereklerini gerçekleştirmelerine yardımcı olmak ve iki devletli çözüm için uygun koşulları hazırlamak amacıyla Kudüs’teki ABD Başkonsolosluğu bünyesinde görev yapmak üzere 2005’te “ABD Güvenlik Koordinatörü [United States Security Coordinator (USSC)]” adı altında bir birim kurdu.⁹⁷ USSC’nin görevi,

-“İsrail-Filistin iş birliğini kolaylaştırmak;

- FGG’ye ABD ve diğer uluslararası kuruluşlar tarafından yapılacak yardımları koordine etmek;

- FGG’nin ‘Yol Haritası’nda belirtilen gerekleri yerine getirebilmesini sağlamak için FGG’yi teçhiz etmek, eğitmek, FO’ya güvenlik alanında danışmanlık yapmak suretiyle güvenlik sektörünün, profesyonelleşmesi, yeniden düzenlenmesi ve mevcudunun ayarlanmasına yardım etmek” olarak tanımlanmıştır.⁹⁸ ABD, 2007’den beri FGG’ye aktaracağı kaynağı Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki Uluslararası Narkotik ve Hukuk Yürütme İşleri Ofisi [State Department’s Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs (INL)] üzerinden yapmaktadır. INL, FGG’ye 2007-2013 yılları arasında yıllık ortalama 100 milyon dolar aktarmıştır.⁹⁹ INL’in aktardığı kaynak eğitim, teçhizat, bina ve tesis alanında yapılan yardımları kapsamaktadır.¹⁰⁰

ABD, yasaları gereği, FGG’nin eğitimlerine doğrudan personel görevlendirmemektedir. Eğitimlerin bir kısmı, Filistin Ulusal Güvenlik Kuvvetleri taburlarının kurulması sürecinde Ürdün Uluslararası Polis Eğitim Merkezi (Jordan International Police Training Center (JIPTC))’nde Ürdün’lü ve diğer bazı ülkelerin asker ve polis personeli tarafından verilmiştir. Bu eğitimler 2012’den itibaren Eriha’daki Merkezi Eğitim Kurumu (Central Training Institute)’nda da verilmektedir. 2017 itibariyle Ürdün’de 19.000, Eriha’da 10.000 FGG personeline eğitim verildiği

⁹⁶ “Palestinian Authority: U.S. Assistance Is Training”, 2.

⁹⁷ “Palestinian Authority: U.S. Assistance Is Training”, 2. ABD tarafından atanan ilk “Güvenlik Koordinatör (USSC)”ü, Mart 2005’te atanan Korgeneral William Ward, ardından da Aralık 2005’te Korgeneral Dayton’du (Zanotti, “U.S. Security Assistance to the Palestinian Authority”, 7).

⁹⁸ “Palestinian Authority: U.S. Assistance Is Training”, 11.

⁹⁹ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 42.

¹⁰⁰ Palestinian Authority: U.S. Assistance Is Training”, 2.

bilinmektedir.¹⁰¹ Türkiye, 2009 yılından itibaren hem JIPTC hem de CTI'daki FGG'nin eğitimlerine iki subayla doğrudan katkıda bulunmaktadır. Bu iki personel, aynı zamanda ABD'nin Kudüs Konsolosluğu içindeki USSC karargâhında da görev yapmaktadır.¹⁰² Yaklaşık 65 kişinin görev yaptığı USSC karargâhında Türkiye haricinde Kanada, İngiltere, İtalya ve Hollanda'dan personel bulunmaktadır. USSC karargâhında, Güvenlik Koordinatörü olarak göreve yapan ABD'li bir korgeneralin yanı sıra, İngiltere ve Kanada'dan birer tuğgeneral bulunmaktadır.

USSC gibi "Yol Haritası"nda konulan hedefleri gerçekleştirmek üzere faaliyete geçirilen organizasyonlardan biri de kısa adı EUPOLCOPPS olan "AB Filistin Polisini Desteklemek İçin Koordinasyon Ofisi (The European Union Coordinating Office for Palestinian Police Support)"ydi. 2006 yılının Ocak ayında Ramallah'ta kurulan EUPOLCOPPS'u 20 AB üyesi ülkeyle birlikte Kanada, Türkiye ve Norveç'in desteklediği bilinmektedir.¹⁰³ Yaklaşık 70 yabancı personelin çalıştığı EUPOLCOPPS'un yıllık bütçesi milyon euroyu bulmaktadır.¹⁰⁴ EUPOLCOPPS tarafından Filistin polisine teknik ve teçhizat desteğiyle birlikte suç araştırması, olay yeri inceleme, toplum polisliği gibi alanlarda eğitim de verilmektedir.¹⁰⁵

Benzer süreçlerde kurulan USSC ve EUPOLCOPPS'un amacı iki devletli çözüme giden yolda Filistin güvenlik kurumlarının profesyonelleşmesine destek vermektir. Ancak, her iki kurumun da meşruiyeti Filistin halkı nezdinde şüpheliydi. Hamas ve İslami Cihad gibi örgütler, bu kurumların desteklediği birlikleri itibarsızlaştırmak ve halkta olumsuz algı oluşturmak için propaganda faaliyeti yürütüyordu.¹⁰⁶ İsrail'in işgalci politikalarını batıyla özdeşleştiren, halk arasında yaygın şekilde kabul gören bu anlayış, batılı ülkelerin verdiği desteği FGG'yi bir maşa olarak kullanmak suretiyle İsrail'in güvenliğini sağlamak ve Filistin direnişini pasifleştirmek şeklinde yorumluyordu.¹⁰⁷ Bu bakış açısının güvenlik bürokrasisi ve birimlerinin farklı seviyelerinde değişik ölçülerde kabul gördüğü söylenebilir. Ancak, yukarıda da belirtildiği gibi, Filistinli yöneticiler bir devlet politikası olarak, kendilerine verilen desteğin devamlılığını sağlamak adına ideolojik

¹⁰¹ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 43.

¹⁰² ABD'nin 2018 yılında büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşımasının ardından USSC faaliyetlerini Konsolosluk dışında yürütmeye başlamıştır.

¹⁰³ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 46.

¹⁰⁴ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 46.

¹⁰⁵ "Squaring The Circle", 13.

¹⁰⁶ Zilber ve Al-Omari, *State With No Army, Army With No State*, 45.

¹⁰⁷ Tartir, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces", 15, 9.

olmaktan ziyade daha faydacı bir bakış açısıyla bu iki kurumla birlikte çalışmayı devam ettirmektedir.

Filistin yönetimine destek veren kuruluşlardan biri de 2002 yılında BM, AB, ABD ve Rusya tarafından oluşturulan “Dörtlü”dür. Yukarıda da belirtildiği gibi “Dörtlü”nün 2003’te açıkladığı “Yol Haritası” Filistin güvenlik kurumlarına verilen yabancı devlet desteğinin çerçevesini çizen temel belgelerden biridir. “Dörtlü”nün kuruluş amacı, “Orta Doğu barış görüşmelerine arabuluculuk yapılmasına yardım etmek ve Filistin’in ekonomik ve kurumsal gelişimine destek olmak¹⁰⁸” şeklinde belirtilmektedir. Güvenlik sektörünün desteklenmesi kuruluş amacında doğrudan belirtilmese de 2015 yılında yayımlanan “Strateji ve Öncelikler: 2015-2016¹⁰⁹” isimli belgede “Dörtlü”nün kuruluş amacının dayandığı beş temel sütunu oluşturan beş yüksek-etki (high-impact) alanı arasında birinci sırada sayılan “Etkin hükümet (Effective government)” alanı güvenlik sektörünün reformunu da kapsamaktadır. Bu nedenle “Dörtlü” kurduğu çalışma grupları ve komisyonların geliştirdiği ve takip ettiği projeler aracılığıyla Filistin güvenlik kurumlarını desteklemektedir. USSC de bu kapsamda icra edilen güvenlik komitesi toplantılarına katılmaktadır.

¹⁰⁸ “Dörtlü”nün Resmi İnternet Sitesi,

<http://www.quartetoffice.org/page.php?id=4e3e7y320487Y4e3e7>, erişim: 09.06. 2019).

¹⁰⁹ “Strategy and Priorities 2015 – 16: Building the State, Empowering the Economy”, *Office Of The Quartet*, June 2015, 2.

Sonuç

1991’de Madrid Konferansı ile başlayan ve Oslo Antlaşmaları ile devam eden süreç Filistin sorununun iki devletli bir anlayış temelinde czlebilmesi için tarafları uzlaştıran bir çerçevenin oluşmasını sağlamıştı. İki devletli bir czmde, İsrail’in yanında bir Filistin Devleti’nin hayata geçirilmesi ngrlyordu. Kalıcı czm öncesi geçiş sürecinde FO, İsrail’in çekildiği Filistin topraklarının yönetimi devralarak gelecekteki bağımsız Filistin Devleti’nin sivil ve askeri kurumlarının altyapısını oluşturacaktı. Bu amaca yönelik olarak FGG’nin demokratik gözetim mekanizmaları dahilinde, hukuki ve kurumsal bir çerçevede profesyonel bir güvenlik gücü olarak geliştirilmesinin hedeflendiği anlaşılmaktadır. Mevcut durum itibari ile FGG’nin bu amaç doğrultusunda halen ilerleme kaydetmekle birlikte işlevsel ve disiplinli bir yapıya ulaştığı grlmektedir.

Oslo II’de öngörülen yapıda, İsrail’le bir arada yaşayacak Filistin Devleti’nin kurumlarının İsrail’in güvenliğine tehdit oluşturmayacak Şekilde gelişmesinin tasarlandığı anlaşılmaktadır. Filistin güvenlik kurumlarıyla ilgili antlaşma maddelerine konulan kısıtlamalarla da FGG’nin ileride İsrail’e saldırgan bir tutum takınmasına yol açabilecek bir yapıya dnşebilmesinin engellenmeye çalışıldığı grlmektedir. Bir uzlaşma sonucu ortaya çıkan antlaşmanın doğal sonucu olarak ortaya çıkan bu durum FGG’nin gelişimindeki temel çelişkinin de nedenini oluşturmaktadır.

FGG, Filistin halkının talep ve istekleri doğrultusunda bağımsızlık mücadelesi verecek mill bir ordunun çekirdeğini mi oluşturmaktadır; yoksa gittikçe pasifleşerek halkına yabancı bir polis gücüne mi dönüşmektedir? Birbirine zıt iki yaklaşım arasındaki gerilim sokaktaki vatandaşın yaklaşımıyla yönetici kesimin politikaları arasındaki gerilimi de yansıtılmaktadır. Filistin yönetimi, yabancı devlet desteğinin devamını sağlamak ve antlaşma hükümleri uyarınca İSK ile birlikte çalışabilmek için FGG’nin batı standartlarında profesyonelleşmesi ve kurumsallaşmasına yönelik politikalar izlemektedir. FGG mensuplarının içinden geldiği halkın çoğunluğu ise işgale karşı direnişi ve silahlı mücadeleyi destekler bir tutum içerisinde. Bu iki zıtlıktan hangi yöne doğru ilerleneceğinde İsrail ve Filistin taraflarının tutumuyla birlikte soruna müdahil olan diğer aktörlerin tavırları da etkili olacaktır. Nitekim, zaman zaman yaşanan gerilimler karşısında Filistin yönetiminin mevcut antlaşmaların geçerliliğini yitirdiğini açıklaması FGG’nin gelişiminin farklı bir istikamete ynelme riski taşıdığını gstermektedir.

Kaynakça

- “A Time to Lead:The International Community and The Israeli-Palestinian Conflict”. *International Crisis Group Middle East Report No1*. Amman/Brussels, 10 April 2002.
- “Dörtlü”nün Resmi İnternet Sitesi. <http://www.quartetoffice.org/page.php?id=4e3e7y320487Y4e3e7>, erişim: 09.06. 2019.
- “Israel/Palestine: Parameters for a Two-State Settlement”. *International Crisis Group Middle East Report No 172*. Brussels, 28 November 2016.
- “Palestinian Authority: U.S. Assistance Is Training and Equipping Security Forces, but the Program Needs to Measure Progress and Faces Logistical Constraints”. *United States Government Accountability Office Report to the Committee on Foreign Affairs and Its Subcommittee on the Middle East and South Asia, House of Representatives*. 11 May 2010.
- “Palestinians, Israel, And The Quartet: Pulling Back From The Brink”. *International Crisis Group Middle East Report No 54*. Amman/Brussels, 07 June 2006.
- “Peace to Prosperity”. 28 January 2020, <https://www.whitehouse.gov/peacetoprosperity/>, erişim: 01.06.2020.
- “Squaring The Circle: Palestinian Security Reform Under Occupation”. *International Crisis Group Middle East Report 98*. Amman/Brussels, 07 September 2010.
- “Strategy 2018 - 2020”. *Office Of The Quartet*. Jerusalem, January 2018.
- “Strategy and Priorities 2015 – 16: Building the State, Empowering the Economy”. *Office Of The Quartet*. June 2015.
- “The Emperor Has No Clothes:Palestinians And The End Of The Peace Process”. *International Crisis Group Middle East Report 122*. Brussels, 07 May 2012.
- “Who Governs The West Bank? Palestinian Administration Under Israeli Occupation”. *International Crisis Group Middle East Report No 32*. Amman/Brussels, 28 September 2004.
- A Performance-Based Road Map To A Permanent Two-State Solution To The Israeli-Palestinian Conflict, 30 April 2003.
- Amended Basic Law, Article 69-7. March 18, 2003. <https://www.palestinianbasiclaw.org/basic-law/2003-amended-basic-law>, erişim: 28.04.2019.

- BMGK'nın 1397 sayılı kararı, 12 Mart 2002.
- BMGK'nın 242 sayılı kararı, 22 Kasım 1967.
- BMGK'nın 338 sayılı kararı, 22 Ekim 1973.
- Bush, George W. "President Bush Calls for New Palestinian Leadership". 24 June 2002. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020624-3.html>, erişiş: 28.04.2019).
- Deveci, Can. "Herbert Samuel döneminde Filistin'e Yahudi Göçleri (1920-1925)". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* (2017):1-18.
- Engler, Yves. "Canadian Aid to Palestinians Serves Israel". 19.07.2013. https://www.huffingtonpost.ca/yves-engler/canadian-aid-palestine_b_3612547.html, erişim: 15.02.19.
- Halbfinger, David M. Vd. "Abbas, Cornered by Israeli Annexation, Opts for 'Judgment Day' Scenario". 20 May 2020, <https://www.nytimes.com/2020/05/20/world/middleeast/abbas-israel-security-annex.html>, erişim: 31.05.2020.
- History. "PLO". 07 May 2018. <https://www.history.com/topics/middle-east/plo>, erişim: 13.04.2019.
- Issacharoff, Avı and Toi Staff. "In first, Abbas halts security cooperation meetings with Israel". 23 July 2017. <https://www.timesofisrael.com/abbas-cancels-security-cooperation-meetings-with-israel/>, erişim: 31.05.2019.
- İsrail Dışışleri Bakanlığı İnternet Sayfası. <https://mfa.gov.il/MFA/Pages/default.aspx>, erişim: 25.03.2019.
- Kahire Antlaşması, 4 Mayıs 1994.
- Levy, Elior. "The Many layers of the Palestinian Security Forces. 26.04.2016. <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4795909,00.html>, erişim: 20.03.19.
- Luft Gal, "The Palestinian Security Services: Between Police and Army." *Middle East Review of International Affair* 3, no.1 (June 1999): 47-63.
- Ma'an News Agency İnternet Sayfası. "The Palestinian Authority security forces: Whose security?". May 2017. <https://www.maannews.com/Content.aspx?id=777100>, erişim: 23.01.2019.
- Marx Willem and Jabari Lawahez. "Palestinian President Mahmoud Abbas Cuts Security Ties With Israel Over West Bank Annexation Plans". 20 May 2017. <https://www.nbcnews.com/news/world/palestinian-president->

- mahmoud-abbas-cuts-security-ties-israel-over-west-n1211416, erişim: 31.05.2020.
- Oslo II Antlaşması, 28 Eylül 1995.
- Öke Mim Kemal. *Siyonizm ve Filistin Sorunu*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi, 2011.
- Özmen Süleyman. *Tarihsel Süreçte İsrail-Filistin Gerçeği*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2014.
- Prensipler Bildirgesi (Oslo I), 13 Eylül 1993.
- Rudman Mara and Brian Katulis. "A Practical Plan on theIsraeli-Palestinian Front". *Center For Progress Raporu*. December 2016.
- Staff Toi. "As Peace Plan Rolls Out, Netanyahu Says He Will Annex Jordan Valley, Settlements". 28 January 2020. <https://www.timesofisrael.com/as-peace-plan-rolls-out-netanyahu-says-he-will-annex-jordan-valley-settlements/>, erişim: 01.06.2020.
- Staff Toi. "Full text of Abbas's address to the UN Security Council". 21 February 2018, <https://www.timesofisrael.com/full-text-of-abbas-address-to-the-un-security-council/>, erişim: 01.06.19.
- Statement by United States Security Coordinator Lieutenant General Keith W. Dayton To Senate Foreign Relations Committee. March 15, 2006.
- Süer Berna ve Ömür Atmaca. *Arap – İsrail Uyuşmazlığı*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş., 2006.
- Tartir Alair, "The Evolution and Reform of Palestinian Security Forces 1993–2013." *Stability: International Journal of Security & Development* 4(1), 46 (10 September 2015).
- The Wye River Memorandum, 23 Ekim1998.
- Zanotti Jim. "U.S. Security Assistance to the Palestinian Authority". *CRS Report for Congress*. January 8, 2010.
- Zilber Neri ve Ghaith Al-Omari. *State With No Army, Army With No State: Evolution of the Palestinian Authority Security Forces 1994–2018*. Washington: The Washington Institute for Near East Policy, 2018.